

POLITICA DE SUSȚINERE A ANTREPRENORILOR DIN CATEGORIILE DE PERSOANE DEFAVORIZATE ȘI SUBREPREZENTATE ÎN ACTIVITATEA DE ANTREPRENORIAL: EXPERIENȚA UE ȘI ACCEPTABILITATEA EI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Alexandra NOVAC¹, dr., conf. cercet.,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

JEL Classification: L26, L53
CZU: 334.72(478)

Abstract

Actualmente, subiectul susținerii antreprenoriatului în rândul categoriilor de persoane defavorizate și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat capătă un rol tot mai important în cadrul discuțiilor publice și acțiunilor practice ale politicilor multor state europene, precum și la nivelul Uniunii Europene. Obiectivul acestui articol este determinarea principalelor mecanisme și măsuri de susținere a antreprenorilor din categoriile sus-menționate în statele UE, care au fost puse în aplicare sau care se intenționează de a fi implementate, și identificarea unor propuneri privind posibilitățile de utilizare a experienței analizate în Republica Moldova. În procesul efectuării investigațiilor au fost utilizate următoarele metode și tehnici: cercetarea de birou, analiza critică și generalizarea literaturii de specialitate, a materialelor analitice; analiza comparativă. Rezultatele cercetării s-au concretizat în identificarea unor propuneri privind posibilitățile de utilizare a experienței străine de sprijinire a antreprenoriatului persoanelor din categoriile subreprezentate în activitatea de antreprenoriat și defavorizate în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: antreprenoriat din grupurile de populație defavorizate și subreprezentate în antreprenoriat, întreprinderi, întreprinderi mici și mijlocii.

Currently, the subject of supporting entrepreneurship among the categories of disadvantaged and under-represented people in entrepreneurship activity gain an increasingly important role in the public discussions and practical actions of the policies of many European states, as well as at the European Union level. The aim of this paper is to identify the main mechanisms and measures to support entrepreneurs in the above mentioned categories in the EU Member States that have been implemented or are intended to be implemented and identifying proposals regarding the possibilities of using the analyzed experience in the Republic of Moldova. During the investigations there were used the following methods and techniques: desk research, critical analysis and generalization of literature and analytical materials; comparative analysis. The research findings have resulted in identification of proposals regarding the possibilities of using the EU experience of supporting the entrepreneurship among the categories of disadvantaged and under-represented people in entrepreneurship activity in the Republic of Moldova.

Keywords: entrepreneurship among the categories of disadvantaged and under-represented people in entrepreneurship activity, enterprises, small and medium-sized enterprises.

Introducere

Ținând cont de cele mai eficiente politici de susținere a IMM-urilor în statele UE, îndeosebi, este relevant de a analiza și utiliza experiența statelor europene privind cele mai bune practici de reglementare și susținere a antreprenoriatului persoanelor din categoriile defavorizate și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat.

În prezent, susținerea antreprenoriatului persoanelor din categoriile subreprezentate în activitatea de antreprenoriat și defavorizate dobândește o importanță tot mai mare în cadrul cercetărilor științifice, discuțiilor publice și documentelor de politici în statele europene, precum și la nivelul Uniunii Europene. O dovadă a importanței sprijinirii antreprenoriatului și lucrătorilor pe cont propriu este reflectarea acestora în documentele de politici ale UE privind susținerea antreprenoriatului, cum ar fi: Small Business Act pentru Europa (2008), Strategia Europa 2020 (2010), Planul de Acțiune „Antreprenoriat 2020” (2013), în care o atenție specială este acordată și persoanelor din categoriile defavorizate sau subreprezentate în demografia antreprenoriatului.

Astfel, potrivit Small Business Act pentru Europa există un potențial neexploatat în rândul femeilor,

¹ Alexandra NOVAC, ■ alecsandra_novac@yahoo.com

tinerilor, imigranților¹. De aceea, UE și statele membre „trebuie să acorde o atenție deosebită viitorilor antreprenori, încurajând, în special, spiritul antreprenorial și talentul, mai ales în rândul tinerilor și al femeilor” [2]. În ceea ce privește sprijinirea antreprenoriatului în rândul tinerilor, în document se menționează necesitatea promovării spiritului antreprenorial ca „element-cheie al programelor școlare, mai ales în cadrul învățământului secundar general, și să se asigure că aceste orientări sunt luate în seamă în mod corespunzător în materialele didactice” [2].

Planul de Acțiune „Antreprenoriat 2020” își propune să faciliteze crearea de noi întreprinderi și a unui mediu mult mai favorabil pentru antreprenori existenți pentru ca aceștia să se dezvolte, să crească și să promoveze acțiuni specifice pentru a ajunge la grupuri care sunt dezavantajate pe piața forței de muncă sau subreprezentate, referindu-se în special la femei, persoanele în vârstă, emigranți, șomeri și tineri. Printre domeniile, incluse în Planul de Acțiune „Antreprenoriat 2020”, menționăm **modelele de urmat și implicarea unor grupuri specifice, care se referă la câteva domenii strategice și propuneri ale Comisiei.**

Principalele categorii ale populației din grupurile demografice subreprezentate în activitatea de antreprenoriat și defavorizate, asupra cărora este orientată susținerea și care sunt reflectate, într-o măsură mai mare sau mai mică, în documentele strategice ale UE privind susținerea antreprenoriatului sunt: tinerii, femeile, persoanele cu handicap, persoanele în vârstă, emigranții, șomerii. Potrivit Planului de Acțiune „Antreprenoriat 2020”, acțiunile orientate spre susținerea acestor categorii de persoane trebuie să aibă la bază un program de sprijin integrat care favorizează capitalul uman, precum și furnizarea asistenței financiare. În document se menționează că programele orientate spre susținerea persoanelor din grupurile social-vulnerabile ar trebui incluse în „sistemele de formare în domeniul antreprenoriatului, concepute și oferite în parteneriat cu furnizori de educație și formare, cu organizații de tineret, cu consilieri ai mediului de afaceri principal și instituții financiare” [1].

La nivelul UE au fost elaborate documente de politici, directive orientate spre susținerea nemijlocită a unor categorii de persoane defavorizate, cum ar fi: Strategia europeană 2010-2020 pentru persoanele cu handicap, Strategia UE pentru tineret 2010-2018, Strategia pentru egalitatea între femei și bărbați 2010-2015, Directiva 2010/41/EU privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independent, Directiva 2004/113/CE a Consiliului din 13 decembrie 2004 privind aplicarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii.

O lege importantă privind egalitatea între bărbați și femei în inițierea și conducerea unei afaceri este reprezentată de *Directiva 2010/41/EU privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independent.* Potrivit acestei Directive nu trebuie să existe nicio discriminare pe motive de sex privind „constituirea, echiparea sau extinderea unei întreprinderi sau la lansarea sau extinderea oricărei alte forme de activitate independentă”. Directiva stipulează că femeile care desfășoară o activitate independentă în conformitate cu legislația statelor membre să primească o indemnizație de maternitate suficientă „care să le permită întreruperea activității profesionale din motive de sarcină sau lăuzie pentru o perioadă de minimum 14 săptămâni” [6].

Directiva 2004/113/CE a Consiliului din 13 decembrie 2004 stabilește aplicarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii. Accesul la bunuri și servicii include și serviciile financiare, precum și cele asociate cu inițierea unei afaceri. Potrivit articolului 5 al Directivei 2004/113/CE principiul egalității de tratament este aplicabil serviciilor financiare [5].

Strategia europeană 2010-2020 pentru persoanele cu handicap se axează pe eliminarea barierelor pentru persoanele cu deficiențe în opt domenii de acțiune: accesibilitate, participare, egalitate, ocuparea forței de muncă, educație și formare, protecție socială, sănătate și acțiune externă (adică acțiuni în afara UE). Antreprenoriatul este sprijinit, în mod indirect, prin această strategie prin reducerea barierelor în cadrul domeniilor de acțiune „Participarea” și „Ocuparea forței de muncă”.

Strategia UE pentru tineret 2010-2018. Având la bază Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, intitulată „O strategie a UE pentru tineret – investiție și mobilizare” (aprilie 2009), Consiliul UE a adoptat o rezoluție (din noiembrie 2009) privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018). Acțiunile privind susținerea tineretului se organizează în 3 perioade (2010-2012, 2013-2015, 2016-2018). În documentul pentru perioada 2016-2018 sunt planificate măsuri în 8 domenii de acțiune, printre care este și ocuparea forței

¹ „O politică comună de imigrare pentru Europa: principii și instrumente”, COM(2008)359 final, 17.6.2008.

de muncă și antreprenoriat. Printre inițiativele pe care și le propune Comisia în vederea realizării scopului acestui domeniu, menționăm: susținerea antreprenoriatului în rândul tinerilor prin intermediul educației în domeniul dat, prin susținerea fondurilor pentru inițierea unui business, prin programe de mentorat etc.; susținerea rețelelor pentru promovarea antreprenoriatului în rândul tinerilor; promovarea antreprenoriatului în domeniul dezvoltării durabile [12].

Având la bază foaia de parcurs privind egalitatea între femei și bărbați pentru perioada 2006-2010 și Pactul european pentru egalitatea între femei și bărbați, *Strategia pentru egalitatea între femei și bărbați 2010-2015* se axează pe 5 domenii de acțiune: independență economică egală, remunerație egală pentru aceeași muncă și prestarea unei munci echivalente, egalitatea în luarea de decizii, demnitate, integritate și încetarea violenței bazate pe gen, egalitatea de șanse între femei și bărbați în cadrul acțiunilor externe. Printre acțiunile cu referire la susținerea antreprenoriatului în rândul femeilor pe care și le-a propus această Strategie se referă încurajarea antreprenoriatului feminin și desfășurarea de activități independente de către femei [14].

În decembrie 2015 a fost publicat documentul *Angajamentul strategic privind egalitatea de gen 2016-2019*, care este o prelungire a Strategiei pentru egalitatea între femei și bărbați 2010-2015. Printre acțiunile care se axează pe promovarea antreprenoriatului feminin se numără: acțiuni de sensibilizare privind antreprenoriatul feminin, inclusiv prin lansarea unei e-platforme pentru femeile antreprenor, crearea unei Rețele Europene a Îngerilor de afaceri a femeilor (Business Angels European Network of Women Business Angels) și Rețeaua Hub-urilor Web a femeilor antreprenoare (Network of Women's Web Entrepreneurs Hubs).

Sunt state europene care au mers mai departe în susținerea unor grupuri de persoane din categoriile defavorizate și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat, elaborând strategii orientate anume susținerii antreprenoriatului pentru categorii separate, cum ar fi: ***Strategia de dezvoltare a antreprenoriatului feminin din Croația 2014-2020, Strategia privind antreprenoriatul și ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor 2013-2018 din Spania.***

Strategia de dezvoltare a antreprenoriatului feminin din Croația pentru perioada 2014-2020 este o continuare a aceleiași Strategii, adoptată pentru perioada 2010-2013. Republica Croația este una din puținele state care au o strategie a antreprenoriatului feminin. Printre obiectivele strategice ale Strategiei prenotate se numără: îmbunătățirea suportului sistematic pentru antreprenoriatul feminin; introducerea antreprenoriatului feminin la infrastructura instituțională generală; promovarea antreprenoriatului feminin.

Printre aspectele cheie ale *Strategiei privind antreprenoriatul și ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor 2013-2016 din Spania* se numără: crearea de stimulente pentru angajarea tinerilor lucrători și pentru inițiativele antreprenoriale în rândul tinerilor, adaptarea educației și formării profesionale pe care o primesc tinerii la realitatea pieței muncii și reducerea abandonului școlar timpuriu. Pentru realizarea scopului propus, strategia s-a axat pe 4 obiective principale: i) îmbunătățirea capacității de angajare a tinerilor și înlesnirea intrării acestora pe piața locurilor de muncă; ii) creșterea calității și stabilității locurilor de muncă; iii) promovarea oportunităților egale; iv) promovarea antreprenoriatului.

Principalele mecanisme și instituții de susținere a antreprenorilor și lucrătorilor pe cont propriu din categoriile social-vulnerabile și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat

Cadrul instituțional și inițiativele de politică referitoare la antreprenorii și lucrătorii pe cont propriu din categoriile social-vulnerabile ale populației în statele UE diferă de la țară la țară.

În general, putem distinge 2 tipuri de instituții, implicate în mod direct sau indirect în susținerea antreprenorilor din categoriile dezavantajate:

- Instituții care au ca grup țintă toate IMM-urile;
- Instituții destinate susținerii, în mod special a antreprenorilor din categoriile social-vulnerabile și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat.

În continuare, ne vom referi la principalii actori instituționali identificați, printre care menționăm:

- Camere de Comerț – implicate în activități de mentorat, networking, consultanță pentru start-up-uri, în special dedicat antreprenoriatului feminin (Slovenia, Republica Cehă).
- Incubatoare de afaceri – oferă asistență persoanelor care planifică să înceapă afacerea sa. Este cazul Danemarcei, unde există un portal comun privind serviciile și informația necesare inițierii și dezvoltării unei afaceri, iar o parte a acestui site este dedicat femeilor care doresc să se implice în activitatea de antreprenoriat [8].
- Guvern (autoritățile de stat) – guvernele naționale și regionale influențează indirect mediul de afaceri prin stabilirea unor strategii publice, aplicarea legislației, precum și oferirea unor măsuri de suport. Spre exemplu, în Italia, o măsură specifică (Legea 215/92) a oferit stimulente pentru antreprenoriatul feminin până în 2006, finanțând start-up-uri sau proiecte de afaceri inovatoare conduse de femei antreprenoare sau IMM-uri, cu o pondere semnificativă a femeilor. În pofida succesului înregistrat, stimulentele acordate de această

lege au fost întrerupte în 2006, atunci când competențele privind antreprenoriatul feminin au fost transferate de la Ministerul Dezvoltării Economice la Ministerul Egalității de Șanse [9]. De asemenea, în unele state există centre în cadrul ministerelor care sprijină antreprenoriatul feminin. Este cazul Centrului Informației pentru femei din cadrul Ministerului Economiei din Lituania, care publică informații despre inițiativele antreprenoriatului feminin, iar în anul 2008 a fost înființat un centru al femeilor de afaceri pentru a stimula antreprenoriatul în rândul femeilor și a oferi asistență membrilor săi. În Grecia, Secretariatul General pentru Tineri a înființat Observatorul pentru antreprenoriatul în rândul tinerilor, care oferă asistență tehnică și suport tinerilor antreprenori [8].

- Furnizori de servicii de suport. Furnizorii de servicii de asistență (de exemplu, educație/formare profesională) se adresează antreprenorilor și potențialilor antreprenori din categoriile social-vulnerabile și oferă servicii, conținutul cărora sunt de interes deosebit pentru aceștia. Cercetătorii adună și diseminează informații cu privire la antreprenorii și lucrătorii pe cont propriu din grupurile defavorizate și slab reprezentate în activitatea de antreprenoriat pentru a evidenția caracteristicile sale specifice. Serviciile de suport pot fi divizate convențional în: *informare, consultanță; educare/training; cercetare*.

- Rețele specifice diferitor persoane din categoriile social vulnerabile. La nivelul statelor UE au fost elaborate diferite inițiative de a conecta antreprenorii între ei prin *rețele reale sau virtuale*. Rețelele existente furnizează informații de bază, consiliere, seminare online, de formare și ateliere de lucru, instruire și servicii de mentorat și contribuie la colaborările locale, naționale și trans-naționale în beneficiul reciproc al antreprenorilor de diferită vârstă, sex, etnie, fundal profesional. Prin implicarea antreprenorilor din diferite sectoare în rețele reale și online, aceștia contribuie la colaborări și oportunități pentru antreprenori din categoriile defavorizate. Aceste rețele se concentrează asupra diferitor grupuri sociale. Principalii participanți și scheme ale acestor inițiative sunt:

- ✓ Comisia Europeană (prin intermediul Fondului European de Dezvoltare Regională și Fondului Social European) în cooperare cu guvernul național al fiecărui stat membru;
- ✓ Schemele guvernamentale naționale și programele pentru rețele;
- ✓ Organizațiile de caritate și private.

Măsurile principale ale susținerii antreprenorilor și lucrătorilor pe cont propriu din categoriile social-vulnerabile ale populației în UE

Actorii instituționali sunt angajați în diferite activități de susținere a antreprenorilor din categoriile defavorizate și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat, care pot avea atât caracter de reglementare, cât și fără caracter de reglementare. Măsurile care favorizează categoria de antreprenori studiată abordează un șir de probleme, cum ar fi: *furnizarea de training și programe de coaching și mentorat, educare, accesul la finanțare, aptitudini și competențe antreprenoriale, rețele antreprenoriale, diseminarea bunelor practici și a modelelor de urmat*.

În continuare, ne vom referi mai detaliat la câteva măsuri mai relevante, întâlnite în statele UE, orientate spre susținerea antreprenorilor și lucrătorilor pe cont propriu din categoriile defavorizate și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat.

Educare (stimularea spiritului antreprenorial, dobândirea aptitudinilor antreprenoriale)

Politicile, care îi ajută pe antreprenorii și potențialii antreprenori să dobândească aptitudini antreprenoriale, se împart, de obicei, în câteva categorii: educația antreprenorială în cadrul sistemului formal de educație, consiliere, coaching, mentorat oferit de serviciile de dezvoltare a afacerilor [10].

În Europa, educația antreprenorială este văzută ca o parte integrală a politicilor de susținere a IMM-urilor și este promovată de guvernele statelor membre și UE, prin intermediul Small Business Act, Agenda Oslo pentru Antreprenoriat, proiectul Best Procedure privind educația și formarea profesională [10].

Unele state ca Danemarca, Norvegia, Finlanda au dezvoltat strategii cuprinzătoare și integrate privind educația antreprenorială pe parcursul tuturor nivelelor de educație.

La nivel european, cele mai multe inițiative pentru a stimula creativitatea tinerilor și a promova spiritul antreprenorial a derivat din politicile de educație și formare. Planul de acțiuni pentru antreprenoriat, adoptat în 2004, a oferit un cadru strategic pentru consolidarea antreprenoriatului și conține elemente pentru promovarea spiritului antreprenorial și încurajarea mai multor persoane să inițieze afaceri [7].

Apoi, în martie 2005, promovarea antreprenoriatului în rândul tinerilor a devenit un element-cheie al Pactului european pentru tineret și în 2006 Comunicarea Comisiei, intitulată „Punerea în aplicare a programului comunitar de la Lisabona: Stimularea spiritului antreprenorial prin educație și învățare”, a prezentat recomandări pentru un rol mai activ al culturii antreprenoriale în educație (Comisia Europeană, 2006) [7].

În vederea abordării problemelor cu care se confruntă antreprenorii, în anul 2008 a fost adoptat Small Business Act pentru Europa. Ca parte a implementării Small Business Act, multe state membre au introdus programe de antreprenoriat în curricula școlară pentru stimularea abilităților și a atitudinilor antreprenoriale în rândul tinerilor și pentru a-i face mai conștienți de posibilitatea de a începe propria lor afacere.

Mai mult decât atât, în 2009, antreprenoriatul a fost propus ca fiind unul dintre instrumentele necesare pentru a crea mai multe oportunități de educație și ocupare a forței de muncă pentru tineret în Comunicarea Comisiei Europene „Strategia UE pentru tineret – Investiții și mobilizare” (Comisia Europeană, 2009). În cadrul rezoluției Consiliului din noiembrie 2009 privind cadrul pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului s-a discutat, de asemenea, sprijinul pentru tinerii care intră pe piața muncii, în calitate de angajatori sau angajați. Sprijinirea antreprenoriatului în rândul tinerilor prin educație, finanțe și mentorat a fost sugerată statelor membre [7].

Promovarea antreprenoriatului în rândul tinerilor este unul dintre obiectivele Strategiei Europa 2020 și a inițiativei sale *Tineri în mișcare* (2010). În conformitate cu obiectivele Strategiei Europa 2020 și, în special, cadrul strategic „Educație și formare 2020”, antreprenoriatul în rândul tinerilor este considerat ca un pas important spre crearea mai multor locuri de muncă. Parlamentul European a adoptat o serie de rezoluții care subliniază importanța investițiilor în domeniul antreprenoriatului tinerilor, cum ar fi Rezoluția din 11 septembrie 2013 privind Combaterea șomajului în rândul tinerilor: posibile modalități de ieșire și Rezoluția din 22 octombrie 2013 privind Regândirea Educației. Potrivit acestei rezoluții, Comisia Europeană recunoaște rolul sistemelor educaționale bazate pe antreprenoriat; solicitând statelor membre și autorităților locale și regionale „să colaboreze cu instituțiile de învățământ în vederea includerii unor elemente ale educației antreprenoriale în conținutul programelor pentru educația de bază, formarea profesională și învățământul superior”. Totodată, în Rezoluția privind Regândirea Educației, Comisia Europeană solicită „implicarea organizațiilor de tineret și a organizațiilor societății civile în conceperea și punerea în aplicare a strategiilor de învățare pe tot parcursul vieții; subliniază rolul acestor organizații ca furnizori de educație complementară pentru învățarea non-formală și informală și pentru posibilitățile de voluntariat, contribuind la dezvoltarea competențelor transversale și a aptitudinilor personale ale tinerilor..., cum ar fi gândirea creativă și gândirea critică, spiritul de inițiativă, prelucrarea informațiilor și soluționarea problemelor, munca în echipă, comunicarea, încrederea în sine, spiritul de lider și spiritul antreprenorial” [13].

Urmare a unei propuneri a Comisiei Europene, statele membre au aderat, în anul 2013, la inițiativa înființării unei Garanții pentru tineret. Această Garanție are ca scop „de a pune la dispoziția tuturor tinerilor o ofertă de locuri de muncă de bună calitate, de continuare a educației, de participare la un program de ucenicie sau de stagiu, în termen de patru luni de la intrarea în șomaj sau de la absolvirea unui sistem de învățământ formal” [3].

În cadrul Garanției pentru tineret sunt oferite programe de studiu, inclusiv activități de formare profesională, reintegrare în sistemul de învățământ general, cursuri de recuperare care să faciliteze această reintegrare, cursuri din categoria „a doua șansă”, programe de ucenicie și stagii [3].

Training în afara educației, avantajul acestuia față de educația formală este că acest tip de învățare poate fi disponibil pentru persoane care nu au acces la educația formală și se axează mai mult pe calitățile practice necesare antreprenorilor decât cele oferite de cursurile de educație formală. De asemenea, este relativ mai ușor să furnizezi training-uri referitoare la antreprenoriat comunităților persoanelor dezavantajate în domeniul afacerilor.

Programe de coaching, mentorat. Există câteva metode la nivelul UE de furnizare a coaching-ului și mentoratului pentru antreprenorii sau potențiali antreprenori din categoriile social-vulnerabile: programe de mentorat, programe de coaching, coaching și mentorat de la egal la egal, comunicare online, instruire pentru antrenori. În calitate de mentori activează adesea antreprenori voluntari recrutați din comunitatea locală de afaceri sau manageri din sectorul serviciilor profesionale și financiare, cum ar fi contabilitate și servicii bancare.

Formare pentru antrenori și mentori

Mentorii și antrenorii de obicei sunt recrutați, deoarece aceștia sunt sau au fost antreprenori de succes. Cu toate că ei posedă cunoștințe și experiență în domeniul businessului, nu se poate presupune că aceștia vor avea o comunicare puternică și abilități inter-personale, care le va permite să construiască o relație cu discipolii lor (Watts și Cope, 2004) [4].

Acces la finanțe

Acțiunile UE (pentru perioada 2014-2020), pentru a spori oportunitățile privind antreprenoriatul sunt încadrate, în principal, în Programul pentru competitivitatea întreprinderilor mici și mijlocii (COSME), al cărui

obiectiv cheie este de a îmbunătăți accesul la finanțare pentru întreprinderile mici prin intermediul Planului de acțiune „Antreprenoriat 2020”.

Printre exemplele de acțiuni concrete, deja susținute de COSME, se numără Rețeaua europeană a mentorilor pentru femeile antreprenor, care oferă consiliere și sprijin femeilor antreprenor în demararea și dezvoltarea afacerilor în primii ani de activitate și programul Erasmus pentru tineri antreprenori pentru a-i ajuta pe noii antreprenori, oferindu-le posibilitatea de a învăța de la un antreprenor mai experimentat dintr-o altă țară din UE.

Uniunea Europeană oferă sprijin financiar pentru programele de antreprenoriat prin intermediul fondurilor sale structurale, în special Fondul Social European, și recunoaște antreprenoriatul ca fiind unul dintre domeniile prioritare de acțiune pe care este pregătită să sprijine statele membre în eforturile lor de combatere a șomajului. Pentru următorul Cadru financiar multianual (2014-2020), a fost propus un Program pentru schimbări sociale și inovare, mai târziu redenumit Program pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială, care va conține o axă dedicată microfinanțării și sprijinului antreprenoriatului social [10].

Proiectele sprijinite prin Fondul Social European (FSE) îi pot ajuta pe cei care nu reușesc să beneficieze de pe urma politicilor naționale destinate reducerii șomajului și sărăciei. Mai mult decât atât, prin intermediul Fondului Social European s-au făcut eforturi susținute pentru a ajuta antreprenorii de sex feminin, precum și oamenii din grupurile dezavantajate și cele cu dizabilități, care sunt interesați în stabilirea start-up-urilor proprii [7].

Sprijinul financiar direct la nivelul UE, de asemenea, vine prin Instrumentul european de microfinanțare Progress, care permite tinerilor antreprenori să aplice pentru micro-împrumuturi de până la 25.000 de euro. FSE sprijină proiecte inovatoare de antreprenoriat pentru tineret din statele membre și promovează schimbul transnațional de bune practici, în special prin intermediul Rețelei de învățare COPIE (Comunitatea de Practică pentru Antreprenoriatul incluziv) [9].

În 2013, bazându-se pe Pachetul de Investiții Sociale, Comisia a subliniat necesitatea de a acorda prioritate investițiilor care să permită tinerilor și femeilor să contribuie pe deplin la economie și pentru societate [7].

Recomandările Consiliului Uniunii Europene privind Garanția pentru tineret prevede „stimularea spiritului antreprenorial, servicii de sprijinire a start-up și micro-finanțare mai disponibile, precum și stabilirea schemelor de convertire a beneficiilor șomajului în granturi pentru start-up” [11]. În special, în cadrul recomandării 19, Consiliul a menționat că Garanția pentru tineret ar trebui „să pună la dispoziție mai multe servicii de sprijin pentru întreprinderi nou-înființate și să sporească sensibilizarea privind șansele și perspectivele potențiale legate de activitatea independentă, inclusiv prin intermediul unei cooperări mai strânse între serviciile de ocupare a forței de muncă, cele de sprijin pentru întreprinderi și furnizorii de (micro)finanțare” [11].

De asemenea, în cadrul Garanției pentru tineret sunt oferite locuri de muncă pe piața deschisă (subvenționate sau nu), oferite subvenții pentru a sprijini activitățile independente sau a demara o afacere și alte subvenții speciale. Datele statistice relevă faptul că implementarea Garanției pentru tineret a avut un impact asupra angajării tinerilor. Astfel, pe parcursul a 3 ani de la lansarea Garanției pentru tineret, numărul tinerilor șomeri a scăzut cu 1,4 milioane. Până în 2015, ratele anuale ale șomajului în rândul tinerilor au scăzut cu 3,4 puncte procentuale, ajungând la 20,3% [3].

Concluzii și propuneri

Cercetările efectuate au permis generalizarea și sistematizarea abordărilor principale ale politicii de susținere a persoanelor din categoriile dezavantajate și subreprezentate în activitatea de antreprenoriat la nivelul UE, precum și elaborarea unor concluzii:

- Printre principalii actori instituționali implicați în susținerea antreprenoriatului pentru persoanele din categoriile social-vulnerabile pot fi menționate: camerele de comerț, incubatoarele de afaceri, autoritățile de stat, rețelele specifice diferitor persoane, organizațiile de caritate și private, furnizorii de servicii de educare etc.

- Măsurile care favorizează categoria de antreprenori studiată abordează un șir de probleme, cum ar fi: *training și programe de coaching și mentorat, educare, accesul la finanțare, aptitudini și competențe antreprenoriale, rețele antreprenoriale, diseminarea bunelor practici și a modelelor de urmat.*

- Analiza efectuată a relevat că una din măsurile frecvent întâlnite în statele UE este orientată spre instruirea și consilierea persoanelor din categoriile defavorizate, care în cele mai dese cazuri se realizează prin programele de mentorat și coaching.

- Deși există o relație strânsă între coaching și mentorat, abordările actuale de politici publice în Uniunea Europeană sunt axate mai mult pe programe de sprijin de mentorat decât de coaching. Acest lucru poate fi explicat prin costurile mai scăzute pentru derularea programelor de mentorat.

- Proiectele de tip mentorat în Uniunea Europeană pentru antreprenorii din grupurile dezavantajate și

sub-reprezentate în activitatea de antreprenariat folosesc adesea mentori voluntari care sunt antreprenori recrutați din comunitatea locală de afaceri sau manageri din sectorul serviciilor profesionale și financiare, cum ar fi contabilitate și servicii bancare.

Experiența străină demonstrează necesitatea susținerii antreprenariatului persoanelor din categoriile social-vulnerabile. În acest context, luând în considerare cele mai bune practici europene, pentru Republica Moldova considerăm oportună urmărirea următoarelor direcții:

- Sprijinul pentru antreprenariatul în rândul persoanelor din categoriile defavorizate și subreprezentate în demografia antreprenariatului trebuie să fie înțeles ca o strategie pe termen lung: politicile puse în aplicare sunt mai susceptibile să producă atât rezultate tangibile (noi întreprinderi), cât și rezultate intangibile (schimbări în atitudinea generală a tinerilor față de activitatea independentă), pe termen mediu și lung.

- Programele de sprijin pentru tinerii antreprenori sunt deosebit de eficiente atunci când acestea oferă o gamă echilibrată și cuprinzătoare de sprijin, deoarece dificultățile întâmpinate sunt adesea legate între ele și necesită o abordare combinată. Acest sprijin trebuie să fie repartizat într-un interval de timp relativ lung pentru a fi pe deplin eficient, deoarece primii ani ai oricărei întreprinderi sunt, de obicei, cei mai importanți.

- Cu toate că promovarea spiritului antreprenorial în rândul categoriilor defavorizate ține, în primul rând, de responsabilitatea autorităților publice, organizațiile private și societatea civilă, de asemenea, pot juca un rol important în acest domeniu.

- Luând în considerare faptul că toate grupurile de persoane subreprezentate și dezavantajate în activitatea de antreprenariat se confruntă cu lipsa cunoștințelor și a aptitudinilor antreprenoriale, este necesar ca politicile de susținere a antreprenariatului să ofere modalități de depășire a acestor provocări atât prin accesul la măsurile principale de susținere pentru dezvoltarea abilităților antreprenoriale, cât și prin intermediul inițiativelor special concepute care ar răspunde nevoilor specifice ale categoriilor date.

- Punerea unui accent mai mare pe metodele experimentale de învățare, cum ar fi simulările, jocurile de rol în domeniul creării afacerilor. Aceste experiențe antreprenoriale ar trebui să fie cât mai realiste și să abordeze diferite situații și provocări.

- Crearea/adaptarea programelor specifice pentru a satisface provocărilor suplimentare și distinctive cu care se confruntă persoanele din categoriile dezavantajate și subreprezentate, de asemenea furnizarea acestora în cooperare cu organizațiile care lucrează direct cu grupurile sus-menționate.

- Încurajarea tinerilor prin însuflarea încă de la o vârstă fragedă a spiritului antreprenorial, a încrederii în forțele proprii, asumării riscurilor calculate, creativitate, disciplină, organizare, tenacitate – pentru ca ei să-și poată dezvolta potențialul și să se integreze pe piața muncii.

Referințe bibliografice

1. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Planul de Acțiune Antreprenariat 2020 [citată 21.08.2019]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0795>
2. Comisia Comunităților Europene. Gândiți-vă mai întâi la scară mică: Prioritate pentru IMM-uri un „Small Business Act” pentru Europa: comunicare. 2008 [citată 21.08.2019]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52008DC0394>
3. COMISIA EUROPEANĂ. Garanția pentru tineret și Inițiativa privind ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor, după trei ani: comunicare a comisiei. 2016 [citată 21.08.2019]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0646&from=EN>
4. COPE, J., WATTS, G. Learning by doing – An exploration of experience, critical incidents and reflection in entrepreneurial learning. In: International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research. 2000, vol. 6, no. 3, pp 104-124. ISSN 1355-2554.
5. Directiva a Consiliului de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii: 2004/113/CE din 13.12.2004 [citată 21.08.2019]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32004L0113>
6. Directiva a Parlamentului European și a Consiliului privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independentă și de abrogare a Directivei 86/613/CEE a Consiliului: 2010/41/UE din 07.07.2010 [citată 21.08.2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0041&from=EN>
7. RISO, Sara. Start-up support for young people in the EU: From implementation to evaluation. Eurofound. Luxembourg, 2016 [citată 21.08.2019]. Disponibil: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2016/labour-market-business/start-up-support-for->

- young-people-in-the-eu-from-implementation-to-evaluation
8. EUROPEAN COMMISSION. Self-employment in Europe: European Employment Observatory Review. 2010 [citat 21.08.2019]. Disponibil: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3ed718f3-e2c0-49a5-9185-9a5e63b906fb/language-en>
  9. KRAATZ, Susanne. The availability and use of assistance for entrepreneurship to young people. At a glance. European Parliament [citat 21.08.2019]. Disponibil: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/563464/IPOL_ATA\(2015\)563464_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/563464/IPOL_ATA(2015)563464_EN.pdf)
  10. The Missing Entrepreneurs: Policies for Inclusive Entrepreneurship in Europe. OECD and The European Commission. OECD Publishing, 2013. 248 p. ISBN 9789264188167 [citat 21.08.2019]. Disponibil: <http://www.oecd.org/fr/cfe/leed/missing-entrepreneurs.htm>
  11. Recomandarea Consiliului privind înființarea unei garanții pentru tineret: 2013/C 120/01 din 22.04.2013 [citat 21.08.2019]. Disponibil: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=EN)
  12. Rezoluția Consiliului privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018): 2009/C 311/01 din 27.11.2009 [citat 21.08.2019]. Disponibil: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32009G1219\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32009G1219(01))
  13. Rezoluția Parlamentului European referitoare la regândirea educației: (2013/2041(INI)) (2016/C 208/03) din 22.10. 2013 [citat 21.08.2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52013IP0433>
  14. Strategia pentru egalitatea între femei și bărbați 2010-2015. Comisia Europeană [citat 21.08.2019]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV%3Aem0037>

Recomandat spre publicare: 23.12.2020